

skou univerzitou spolupracoval i později. J. Jirásek vlastně se Slováky nikdy zcela spolupracovat nepřestal – na rozdíl od jiných Čechů, kteří byli po vzniku Slovenské republiky donuceni za ponižujících okolností Slovensko opustit. Dosud se vede spor o roli Československa v dějinách Slovenska. Je to vidět i z polemických pamětí literárního historika, bohemisty a slovakisty Alberta Pražáka a slavisty, rusisty a slovakisty Josefa Jiráska (oba v meziválečné době působili v Bratislavě) na straně jedné a Alexandra (Šaňa) Macha na straně druhé. Jiráskova bratislavská edice německy napsaného traktátu Ludovíta Štúra *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft* (nejprve vyšly dva ruské překlady, potom teprve německý originál v Jiráskově edici roku 1931, až zcela nakonec slovenský překlad z pera Adama Bžocha roku 1993) je v mnoha ohledech pozoruhodná. Jednak tím, že vyšla jako druhý svazek edice *Prameny* Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě, nositelce prvorepublikového českoslovakismu a českého vlivu v slovenské metropoli, jednak tím, že edici kromě J. F. Babora a O. Sommera pořádal Albert Pražák. Kromě Ministerstva národní osvěty a Ministerstva zahraničních věcí jsou adresáty Jiráskových díků kromě A. Pražáka také V. A. Francev, druhy profesor ruské Varšavské univerzity, později Univerzity Karlovy, jenž svou knihovnu věnoval knihovně Slovanského semináře Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, R. Holinka a Š. Krémery (a ovšem, jak to tak bývá, autorova manželka Blažena). Jiráskovy „bratislavské“ práce mají v české slovakistice zcela klíčový význam, bohužel opět naprosto nedocenený.

Základní Jiráskova představa o Rusku byla soustředěna do obrazu slovanské velmoci, která nám může reálně pomoci jen za předpokladu své vnitřní politické proměny. Vztah k Slovensku cítil tak, že se

Slovensko musí změnit, jinak je soužití s Čechy vyloučeno, ale současně se musí modifikovat i český poměr k Slovensku: méně poručnickování, větší citlivost, ale i zásadovost, nepodbízivost, racionalita a nesentimentálnost. V tom se Jiráskovy názory ukázaly jako předvídativé i pro naši dobu.

Josef Jirásek na FF MU po roce 1945 nezapadl: nevyhovoval svým jakoby neakademickým přístupem, introvertností, takzvaným podivínstvím, důrazem na mimoliterární fakta, ale jako člověk samostatného úsudku v davových psychózách jistě ani politicky; o jeho pocitech svědčí jeho básnická aktivita, o které psal v uvedené knížce V. Franta (v kapitole Dr. Josef Jirásek: *Člověk občanem – občan člověkem*). V jeho univerzitním osudu je tedy obsaženo i nadčasové poučení a varování.

Literatura u autora

I. Pospíšil

120 let od narození prof. dr. Ferdinanda Stiebitze

Významný český klasický filolog Ferdinand Stiebitz vychoval několik generací klasických filologů, i když od 50. let minulého století, kdy se u nás nad studiem řecké a římské kultury začaly stahovat temné mraky, nebyly již znalosti latiny, a zvláště staré řečtiny, u studentů přicházejících ze středních škol na takové úrovni, jak na to byl doposud zvyklý. Počet studentů se snižoval a vzhledem k špatným vyhlídkám na uplatnění po ukončení náročného studia pomýšleli někteří z nás přejít na jiný obor. Přednášky a semináře prof. Stiebitze však všechny uchvátily, dovedl v nás vzbudit tak velký zájem o antiku, že jsme si studium klasické filologie nadosmrtně zamilovali, a na tom nic nezměnilo ani to, že jsme po ab-

solvování fakulty učili např. ruštinu, matematiku, tělocvik apod. Prof. Stiebitz byl přísný a náročný učitel, oceňovali jsme přitom, jak dovedl do svých vážných výkladů občas vkloubit i zábavné historky, a to nejen ze starého Řecka a Říma, ale i ze svého života – tak např. nás pobavil, když líčil svou „poslední zkoušku“ z řečtiny, ke které došlo, poté co se ho v noci při policejní kontrole v hotelu na Peloponésu řecký policista tázal, jaké je jeho povolání, a když mu pan profesor odpověděl, že učí na univerzitě starou řečtinu, policista chtěl od něho slyšet začátek Homéra, aby si prý ověřil, zda mluví pravdu.

Ferdinand Stiebitz se narodil 7. července 1894 ve Velvarech, vystudoval gymnázium na Královských Vinohradech, kde byl jedním z jeho učitelů František Novotný, který později rovněž přednášel klasickou filologii na Filozofické fakultě v Brně. V r. 1913 se F. Stiebitz zapsal na pražskou univerzitu, studia však musel brzy přerušit, neboť nastoupil vojenskou službu, a tak závěrečné zkoušky složil až v r. 1920. Učit začal nejdříve na středních školách (od r. 1920 v Praze na vinohradském gymnáziu, od r. 1922 na dívčím reformním a reálném gymnáziu v Košicích, od r. 1924 v Brně na klasickém gymnáziu na třídě Legionářů). V r. 1931 se habilitoval pro obor klasická filologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, roku 1936 se tu stal univerzitním profesorem, nejprve mimořádným, později řádným, a po skončení druhé světové války převzal po popraveném Vladimíru Grohovi i stolicí starověkých dějin. V letech 1947/48 byl děkanem fakulty, v padesátých letech byl po pět let proděkanem pro vědecký výzkum, v letech 1958–1961 vedoucím katedry starověké kultury. Zemřel po delší vážné nemoci dne 10. října 1961.

Již na gymnáziu publikoval svoje první překladatelské pokusy z latiny a řečtiny, postupem času se pak zařadil mezi nejvý-

znamnější české překladatele z klasických jazyků, přičemž tato jeho činnost měla neuvěřitelně široký záběr. Především se věnoval překládání antické poezie – hlavně lyriky a dramatu –, a to poměrně více z řečtiny než z latiny. Mezi nejvýznamnější díla patří v tomto směru obsáhlý soubor *Řecká lyrika*, vydávaný několikrát za sebou a stále v rozsáhlejší podobě. Průkopnické byly jeho překlady tří tragédií Aischylových, čtyř Sofokleových, jedné Euripidovy, ale rovněž i překlad osmi komedií Aristofanových, jež mu poskytovaly největší prostor pro uplatnění volného překladu. Přitom se však úspěšně snažil překládat antický text v úplnosti. Svou tvůrčí samostatnost projevil např. v překládání Aristofanovy komedie *Lýsistraté*, kde se pokusil vystihnout jazykovou odlišnost lakónštiny tím, že zde Spartaňanka promlouvá ve slovenštině; tuto svou snahu po aktualizování jazykového projevu uplatnil i v dalších překladech komedií. Stiebitz se pustil také do Homéra, když přebásnil a dotvořil Vaňorného překlad *Odyssey*. Z římské literatury přeložil především rozsáhlé Ovidiovy *Proměny*, úryvky z Lucretia a připravil obsáhlý výběr *Římská lyrika*.

Pokud jde o antickou prózu, v této oblasti Stiebitze přitahovaly především různě méně často překládané žánry, zejména antická novelistika. Tak např. přetlumčil Apuleiův román *Proměny neboli Zlatý osel*, Senekovu vtípnou menippskou satiru *Apokolocytosis* i řadu menších skladeb a úryvků, velmi zajímavé pasáže z antických historiků, Alkifronovy *Listy hetér*, ale také soubory antických vtípů prozaických i veršovaných, s nimiž v 50. letech sklízel velký úspěch na desítkách vystoupení pro veřejnost. Přeložil deset Plútarchových *Životopisů* a za druhé světové války vydal český překlad vybraných řečí Démosthenových pod příznačným názvem *Poslední boj Řeků o svobodu*. Mezi Stiebitzovými překlady figuruje též *Apokalypsa*,

apologetický dialog *Octavius* od Minucia Felika, legenda o sv. Vojtěchovi i překlad latinského popisu pitvy od Jana Jesenského z doby kolem r. 1600. Všechny překlady jsou doprovázeny zasvěcenými literárními úvody, a tak se nelze divit, že již v r. 1936 Stiebitz vydal své *Stručné dějiny řecké literatury* a o 2 roky později obdobné *Stručné dějiny římské literatury* – díla, která sloužila po desetiletí českým a slovenským zájemcům o antickou literaturu, a byla nahrazena až v r. 2001 českým překladem Dějin řecké literatury italského badatele L. Canfory a v r. 2003 překladem italských Dějin římské literatury od G. B. Conta.

Z hlediska Stiebitzovy odborné orientace je však typické, že jeho vědecká činnost vycházela zpočátku z jazykové složky klasické filologie a že časem v ní uplatnil vzácnou schopnost propojovat navzájem metodologické přístupy filologické s literárněvědnými a historickými. Z jeho studií historicky orientovaných si zaslouží zmínky např. stať *Osudy starověkých diktátorů*, připomenout musíme i cenné podněty, které dovedl poskytovat svým studentům, když po válce přednášel rovněž starověké dějiny. Ve 30. letech se Stiebitz začal zabývat antickými pohledy na dědičnost a výsledky své práce vtělil do několika studií, zejména do monografie *Biologické základy antických názorů o dědičnosti*, která vyšla ve Spisech filosofické fakulty MU v r. 1937.

Ferdinand Stiebitz jako vědec, překladatel, a zvláště jako učitel, se snažil přiblížit antickou literaturu modernímu člověku a Stiebitzovo zaujetí pro antickou kulturu bylo doprovázeno hlubokým zájmem o dědictví antiky v moderní české, a vůbec světové kultuře. Nám, svým žákům, vštěpoval pevně přesvědčení o tom, že každá vyspělá moderní evropská civilizace si musí být dobře vědoma svých antických kořenů a právě jejich poznáním bude moci

bojovat za to, aby se výraz „humanita“ nestal jen prázdným pojmem. A jak plynulo léta – prof. Stiebitz by se letos dožil 120 let, musíme přiznat, že se ve svých závěrech nemýlil.

D. Bartoňková

100 let od narození dr. Edmunda Talafanta, CSc.

V červnu letošního roku (22. 6.) uplynulo 100 let od narození MUDr. Edmunda Talafanta, CSc., dlouholetého vědeckého pracovníka na Ústavu lékařské chemie Lékařské fakulty MU. Je mi ctí, že mohu tuto významnou osobnost, která působila na našem ústavu, touto formou připomenout.

Edmund Talafant se narodil 22. 6. 1914 v Tovačově. Reálné gymnázium absolvoval v Olomouci a v roce 1934 přešel do Brna a začal zde studovat lékařskou fakultu. Již během studia projevoval velký zájem o lékařskou chemii a o vědeckou práci. Začal záhy pracovat jako volontér u přednosta ústavu profesora Wágnera a později se jako výpomocný asistent podílel i na výuce. Bohužel se mu nepodařilo ukončit studia před uzavřením českých vysokých škol v roce 1939. Během války pracoval jako laborant na neurologické klinice Zemské nemocnice v Brně.

Po ukončení války v roce 1945 však E. Talafant své studium rychle dokončil a již v červnu 1945 promoval. Poté nastoupil na Ústav lékařské chemie jako jeden z prvních asistentů a po vzoru svého učitele prof. Wágnera se začal zabývat klinickou biochemií. Zaměřil se zejména na studium metabolismu a vylučování žlučových barviv u člověka. Během několika let se vypracoval na světově respektovaného odborníka v této oblasti. Jeho jméno je spojeno s jedním ze zásadních objevů v metabolismu bilirubinu.